

Tar Károly**Summa**

Részlet szerző regényes életrajzának második,

Saját lábon
című kötetéből

Folytatás előző lapszámunkból

Apám örökös könnyes búcsúzkodása az élettől, mostohaanyám sopánkodásai és folyamatos rettegése kilátástalannak mondott jövőnkért menekülésre készítetett, reggel nyakamba vettem a várost, gyárról gyárra jártam kérvényemmel, amit rendszerint el sem vettek, mert állítólag nem volt mit kezdeniük egy technikussal, az egyik délután összefutottam Balázs Lacival, osztálytársam volt a Ref. Kollégiumban, a fémipariba a szerszámgépesek osztályában végzett, apját, jó munkáskáderként apámmal együtt avatták őrnaggyá, azt hiszem Tordán teljesített szolgálatot komiszárként, az Óvárban laktak, s ismerős volt az ottani fiútársaságból, akikkel hajdanán, még Görögtemplom utcai koromban fociztunk, később gombfociztunk, kártyáztunk, kirándultunk; Balázs Laci apja ismeretsége révén került a Carbochim tervezőosztályára műszaki rajzoló, ígérte, hogy apja majd szól értem, hiszen apám betegsége miatt az ő apja is sajnálkozott, szól majd az igazgatónak; így kerültem a nem rég alakult közszerűkő gyárba 1953 december elején, műszaki rajzoló, vettek fel, de a tervezőirodán nem volt hely, ezért a karbantartók megmunkáló műhelyébe irányítottak, ahol a mester kíváncsian figyelte, miként boldogulok a különféle szerszámgépkezelőknek készített megmunkálási rajzaimmal, fizetésemet lakatosként kaptam, a káderes azt ígérte, hogy amint megérkezik a következő évre jóváhagyott létszámelőírás felkerülök, a tervezőirodába, elégedettek lehetek a munkámmal, mert olyan addig meg nem oldott dologra vállalkoztam, amire addig valamiért nem találtak embert; az elektródákat égető kemence szellőzőcsatornáin nem volt zárlemez, amivel a levegőmennyiséget megfelelően szabályozhatták volna, méregettem, számoltam és rajzaim alapján egyszerű fémlapokból készített lappantyúkkal oldottam meg a kemence üzemeltetők gondját, testhezálló feladat volt, hiszen szakom szerint kazán- és fém-szerkezetekre szakosítottak, diplomamunkám: három-tűzcsöves gőzkazán tervezése és gyártási költségeinek kiszámítása volt, duplahevederes cikkcakkos szegecseléssel terveztem, mert akkor nálunk még gyerekcipőben járt a hegesztés, műhelygyakorlaton hiába várt tőlünk Zilahy mester mutatós varratokat, Tehénfos! kiáltotta mérgesen, és odaintette Herman Bandit, aki megmutatta, biztos kéz, némi érzék kell a hegesztőmesterséghez, neki könnyű volt, tartományi ifjúsági ping-pongbajnokként, de hajdani lakatosinasként is jó keze fogása volt; hálásan veregettek vállon a szellőztető berendezést kiegészítő találmányomért, és a mindennapi megmunkáló rajzok mellett megbíztak a kőmalom legnagyobb kopott fogaske-reke gyártási rajzának elkészítésével; bemásztam a olajos fogas kerek közé, és egykori Tehnofrig-os szerelőműhelybeli mesterem tanácsát követve, többször is lemértem mindent, s miután rajzom alapján a szomszéd gyárban, a hírneves

Unirea fémipari gyár öntödéjében elkészült a csaknem három méter átmérőjű fogaskerék, meglegegedetten nyugtázhattam, hogy a kerék fogai primául illeszkedtek, a kőmalom talán még mai is ezzel az új kerékkel működik; azt hiszem joggal vártam a miniszteriumi jóváhagyással készült új gyári szkémát, amelyben nekem is lesz hely tervezőosztály valamelyik rajztáblája mellett; az egyik délután szürke kisembert találtam apám szobájában, a konyhában nem volt dolgom, ebédelni a gyári kázinóban kellett, benyitottam gyanútlanul, azt hittem, apám valamelyik régi harcostársával vigasztaltatja magát, vagy egymást vigasztalják, s formálják keserűségüket, amit apám a későbbi években egyre gyakrabban, egyszer sóhajtással, máskor dühös pöffentéssel reám testált: Fiam! Nem így akartuk!, megvallo- lom, akkor még nem igen érdekelt, mi az, amit akartak, és mi az, amit nem úgy, hanem másként, nekem az Így is bunda a bunda! bölcsessége súgta, hogy minden- de mindent ki lehet, és ki is fordítanak mindenféle világban, ahhoz, hogy a hatalom igazságát a hiszékeny emberek előtt bizonyítsák, a nem hiszékenyeket pedig akkoriban úgymond, átneveli a proletárdiktatúra, ha átneveli?, ha nem, akkor Vesszen a férgese!, láttam én ezt a Duna-Fekete tengeri csatorna kényszer- munkatelepein, hogy miként; Jó, hogy jössz, fiam!, nyögte betegágyából apám, Az elvtárs komoly ajánlattal érkezett, az életutadról van szó!, az elvtárs pedig, az akkori meggyőzés szabályai szerint, családom és apám dicséretével kezdte, minden valószínűség szerint töviről hegyére ismerte vörös színben pompázó káderla- punkat, apám a megye legidősebb illegális harcosa volt, KISZ tagságom még a háborút követő évek elején abból adódott, hogy anyám kérésére a kolozsvári álló- máskörnyéki ifjúsági szervezetekbe kerékpárral szállítottam az akkori időkből természetesnek tudott, magyar nyelvű ifjúsági lapot, a gimnáziumban az UAER – be (Romániai Tanulók Egyesületeinek Szövetsége) kellett mindnyájunknak be- lépniük, aztán 1947-ben, az ifjúsági szervezetek egyesítésekor pedig az UTC (KISZ) következett, amelyben én, apám szomorúságára, a titkári vagy bíró tag cím helyett csak a faliújság szerkesztői megbízatásig jutottam, ilyenformán a minket látogatásával kitüntetett belügyi káderes reám is rakott néhány dicsé- rőt mielőtt felajánlotta, hogy lépjek a belügy szolgálatába, talán el sem hiszi az olvasó, hogy akkor ez a társalgás a legtermészetesebb módon, magyar nyelven folyt, Nem szeretem a katonaságot, hoztam fel magamat mentve, kérdően nézett, nem értette, hiszen apámból, egyik hónapról a negyedikre katonatisztet csináltak, ha csak amolyan káderesi beosztásban, de végül is amolyan szovjetektől átvett módszer szerinti politikai tiszt lett belőle, tehát katona, akit sapkához emelt ké- zzel köszöntöttek az egyenruhások akárhol is közelébe kerültek utcán, úton, vas- úton, de még az illemhelyeken is, vigyorogtam magamban, merthogy folyvást dolgozott bennem a morbidig merészkedő groteszk szemlélet, a káderes tekintet- ben pedig ott volt a megdöbbenés, úgy tett, mint, aki nem hisz a szemének: „Ez a fiú nem szereti az apját?!”, enyhítettem rögtön sarkos válaszon: Nem szeretem a katonaruhát, sóhajtottam, mint aki bevallja végzetes és szégyellni való betegsége- t, Az nem baj!, kapott a segélyként dobott mentőövön a káderes: Civilben jár- hatsz, soha másként!, jelentette ki, de sietve, magyaráztaképpen, mint komoly tanulmányok lapjainak alján a kisbetűs jegyzet sorok, részletesen elmagyarázta, hogy, amennyiben ma aláírom a belépési nyilatkozatot, holnap vagy holnapután

tiszti ruhába öltöztetnek, és kapitányi rangban leteszem a hűségesküt, után soha, esetleg némely ünnepnapon viselem az egyenruhát, ha erre kedvem lesz, mert hogy és tulajdonképpen engem külföldi hírszerző munkára fognak kiképezni, tudod te, hogy micsoda életed lesz?!, tért vissza alapvető szövegéhez a lábjegyzetből, Nem tudom, feleltem, de nem vártan hirtelen abbahagyta a szövegelést, két karját arca előtt táncoltatva elragadtató, szóval le sem írható nagyszerűséget mimikázott, olasz filmekben láttam ilyesmit, önkéntelenül is mosolyogtam, erre már valamit lelkendezett még a káderes és elővette kis kézitáskájából az előre kitöltött szabványnyilatkozatot, itt írj alá, mutatta olyan képpel, mint az esztergályos, amikor mikronos méretű munkáját, meglegeződéssel kifogja az amerikanerből, Tanulni szeretnék, toltam el magam elől a papírt, Ezt már rég eldöntöttem, és nem szoktam hirtelen változtatni, magyaráztam, és szegény káderes pont olyan pofát vágott, mint az előbb említett esztergályos, amikor mikrométerére pillantva, látta, hogy munkadarabja méretei mégsem tökéletesen egyeznek a műszaki rajzban feltüntetett méretekkel, nekifohászzkodott újra, aprólékosan elmagyarázta, egyetemet hivatalból végeznem kell, tudja, hogy kedvelem a franciát, de ezen kívül még két idegen nyelvet kell elsajátítanom, a saját és gyerekei egészségére esküdözve bizonygatta, hogy olyan jó dolgom sehol sem lesz, mint a szekuritáté keblében, erősen úgy tettem, mint, aki fontolóra veszi a dolgot, mély hallgatásunk cammogó idején elképzeltem, hogy a belügy, jószágos édesanyaként ölébe vesz, kényeztet, de merthogy ilyen velem még nem fordult elő addigi sanyarú életemben, képzelődésem elakadt a katonáskodáshoz tartozó csörtető parancsolgatásánál, eszembe jutott a kolozsorsai vásártér, ahol a mostoha unokatestvérem a falusi legényeket, bekasztlizott leventéket hajszolt azzal az undok anyaországi harosgó kiejtéssel üvöltött parancsokkal, és felrémlert a csatorna közepére vándorzorgó rongyos rabokat hajtó géppisztolyosok trágár nógatása, ha ez a belügy, akkor akár mennyire is messze esik az alma a fájától, a külügy se lehet jobb, Tárgytalan!, szóltam a tölem telhető legkatonásabb módon, apámra szólt a káderes: Mit szól hozzá?, kérdezte szemrehányóan, apám pedig, s ezért egész életemben áldom, széttárt kézzel háritotta a rosszallást: Mondtam, hogy a döntés a fiam joga! Ebbe nekem nem lehet beleszólásom!, és miután némileg leforrázva távozott a beszervezésemmel megbízott, a civilségével is engem meggyőzni akaró tiszt, apám nem faggatott, nem magyarázott, nem akart sem rábeszélni, sem lebeszélni, úgy tett, mintha mi sem történt volna, betegsége óta először sakkozni kelt kedve; persze tévedtem, amikor azt hittem ezzel, vége a nem kívánt menyegzőre való ösztökélésnek, másnap, amikor a dudaszó előtti perben átléptem a gyári kapus fülkéje előtt, utánam szólt, hogy egyenesen a káderosztályra menjek, a januári hidegben előntött a forróság, na végre, megjött a miniszteri jóváhagyás a műszaki személyzet beosztásáról, mehetek az irodaépület legfelsőbb emeletére, ahol a síri csöndben rajztábla elé állhatok és részese lehetek az alkotásnak, mert azt Balázs Lacitól tudtam, hogy ott köszörűköveket megmunkáló gépeket szülnék az okos mérnökök, s az valahogyan lelkesítő, ha az ember keze nyomán maradandó dolog születik, a fémipariban is terveztem már magánszorgalomból apró, a Nádaspatak melletti házunk közelébe szánt hidat, amin a vasutasok járhatnak a fűtőházba; a háború előtti és háború után években joggal haragos patak időnként el-

vitte ezeket a lebombázott szerelőcsarnokok fémszerkezeteiből visszamaradt tartókra rögtönzött, maradék vasszerkezetekből és vasúti talpfákból összerakott hidakat, szóval elérkezettnek láttam, hogy valódi tervezett híd álljon azon a helyen, ahol magam is naponta megfordultam, hiszen a patak jobbpartján, egész nyáron dúsan termett a sokféle burján, kövér volt a cikória, nyulaim, juhaim kedvenc eledele, jó étvágyú hizónk csemegeje; leesett az állam, a káderes belügyis kollegájával csevegett, amikor beléptem, s ráérősen kezelésbe vettek, nem értettem, hogy nincs más dolguk, szóval elpazaroltak bő másfél órát győzködéssel, és azzal küldtek a termelés babérokat termő mezejére, hogy gondolkodjam, ezt nagy általánosságban rögtön megígértem, mert gondolkodás nélkül, tudtam én azt már akkor, hogy tapodtat sem mehetünk előre, mert ugye nincs más hátra, haladnunk kell, de szerencsémre hanyagoltam a káderesek által gondolkodásra kijelölt témát, néhány cserealkatrészt rajzoltam és vittem sürgősen a fémmegmunkálóknak, mert a gyár gépeivel cserealkatrész nem járt, magunknak kellett pótolnunk mindent, ami meghibásodott; másnap délután újra apámnál mulatta idejét a káderes, és ilyenképpen, váltott helyszíneken elszórakoztunk vagy két hétig, közben megszületett a gyári személyzet beosztásának véglegesítése, nekem lakatosi beosztásban további munkarajz készítés jutott, benne volt ebben mindkét káderes keze, ezért önérzetem hirtelen úgy feldagadt, mint akit érdemtelenül felpofoznak, szép csendesen beadtam a felmondásomat, érdemeim elismerésével, ami abban mutatkozott meg, hogy másfél hónapos munkaviszonyomat műszaki rajzolóként ismerték el, és ezt munkakönyvembe is beírták, 1954 január 21-én, mostohaanyám eltűzött sopánkodására, utcán maradtam, megszokott munkarendemhez igazodva, nem volt nehéz korareggeltől kérvényekkel házalni a különféle gyárakban, ha jól emlékszem egy hónap alatt hatvannégy kérvényt írtam, az egyik nap ritkán tapasztalt hideghullám zúdult a városra, éppen a város gyárnegyede felé gyalogoltam, a fülem bánta, azt mondták mínusz negyven fokra süllyedt a hőmérséklet, a hivatalos időjárás jelentésekben ilyenig máig érően nem találtam, de úgy elzsiibbadt a fülem, nem éreztem, az egyik gyár kapusfülkéjében valamennyire kiengedett, fájt, amikor hozzányúl- tam, de még ennél is jobban fájt, amikor február közepén mostohaanyám szervezésében, apám elé kellett állnom, betegágyában nyakig húzta a paplant és kinyög- te, eltartani tovább nem tudnak, menjek anyámhoz, nem volt apelláta, Megértet- tem, mondtam és valóban megértettem, nem tartozhatom ahhoz a családhoz, amelyhez engem a törvény igazított és köt, ami pedig az eltartásomat illeti, legfen- tebb vacsorát kaptam, ha volt valami maradék, villanyt sem fogyasztottam, mert könyvtárakba jártam olvasni, az oktalan kitagadás fájdalommal pedig rögtön durcás örömmé változott bennem, mert éppen aznap kaptam igenlő választ a December 21 nevet viselő ipari termelőszövetkezettől, hogy alkalmaznak lakatosként; a szö- vetkezet nevében nyilvánvalóan nem a román történelem kezdetéhez kapcsolt Szent Ignat Teofil mártír ünneplését vagy a román parasztgazdaságok hagyomá- nyos disznóölésének napját, sem Románia, 1921-ben alkalmazott címerének, vagy akár Károly király 1925-ben ezen a napon bekövetkezett trónról való lemondásá- nak napját kívánták megörökíteni a névadók, hanem az emberiség atyjának, Sztá- linnak a születésnapját, nem gondolva arra, hogy ennek nem sok köze van azok- hoz a bicikliküllőkhöz, amit vagy negyven lány és asszony közreműködésével egy pirospozsgás, szemüveges mester és a magam lakatostudásával gyártottunk, és

minden bizonnyal arra sem, hogy évtizedek múltán, éppen ezen a napon, olyan furcsaságok történnek majd városunkban is, amit egyesek forradalomnak, a kettős véres rendszerváltásnak, mások pedig ma sem tudják, hogy minek nevezzék, és a tévedés elkerülése miatt az ilyen nevű utak, utcák és terek már csak az 1989-es évszámmal együtt viselhetik a December 21 nevet, még akkor is, ha a Kreml falából kiebrudalt atyának erre forgolódni való kedve támad az ő hódolattal bebalzsamozott bőrében; a vágóhíd melletti Szamos híd város felőli oldalán állt a vállalat, sokféle apróságot gyártott, mégsem nevezhetem gyárnak, amolyan kisipari műhely volt, leginkább a fémnyomókat bámultam, amint vasesztergákból átalakított gépük befogószerkezetébe egyenként méretre vágott félemeleket fogtak a kézi szerszámokkal a gyorsan forgó lemezt a mintára simították, mozdulatuk a faesztergályosokéhoz hasonlított, a félemez, mint a vaj engedelmeskedett, lábas, fazék, tálak kerültek ki a fémnyomók keze alól, a négyszögbe rendezett épületek által zárt udvar tele volt nyersanyaggal és félkész áruval, a kerékpárküllő részleget a vállalat legnagyobb, felében nyitott félemelettel rendelkező termében rendezték be, a munkasztalok mellett, szép sorjában, különböző korú, öltözékű és hajviseletű nők ültek, az előttük lévő satuba fogott kézi fűrőgép karját jobb kezükkel forgatva menetet vágtak a bal kezükbe szorított befogószerkezetbe helyezett bicikliküllő anyákba, pulóvert kötögető anyám beidegződött mozdulataira gondoltam, amikor a félemelet magasságából, közvetlenül az első sorban ülő Ica feje felett ülve, a küllők végére rövid sodorva menetvágó gépemmel, ráérősen legeltettem szemem az örökösen nyüzsgő, vidáman, vagy indulatoktól ajzottan dühösen csevegő, cigaretázó, kávézó, pletykázó, nevető, daloló, nőies mozdulatoktól eleven virágoskerten; a mester rendre betanított, fokozatosan bővítve munkaköröm átadta nekem munkája legnagyobb részét, hogy aztán ő maga beszerzéssel, adminisztrációval és egyebekkel foglalkozzon, amikor órákra, félnapokra eltűnt látókörünkől; a küllőgyártás menete pedig a következő volt: az aranyosgyéresi gyárban húzott, karikába csavart drótot a félemeleten álló egyszerű húzógépen egy lány segítségével húszhuszonöt méteres hosszú darabokra kiegyenesítettük, méretre vágtuk, egyik végén fejet ütött rá egy gép, másik felére menetet penderítettem, ide kellett a nők által fűrt és menetelt bicikliküllő anyák, amit vékony lemezcsíkokat húzógéppel összehajtvá készítettünk és daraboltunk, technikusai végzettségemhez, amihez akkoriban természetes volt az almérnöki megszólítás, leginkább a szerszámlakatosok magas szakképesítésű kategóriájába tartozó spirálfűrő készítést kedveltem, vékony acél-drótból nyolc centiméteres darabokat szabtam, marógéppel fél hosszában spirális hornyot marattam, csiszoltam, felhevítve edztem és gázláng felé helyezett vaslemezen kékes szürkére visszaeresztettem, hogy a furáshoz elég kemény, de ruganyos is legyen, mert különben könnyen eltörtek volna a nők ide-oda rángatott kézi fűrőgépében; két hét alatt mindnet megtanultam, amire szükség volt a küllőkészítéshez, a mester apró szemei örömmel ugráltak aranykeretes szemüvege mögött, több ideje maradt, mint mondta szervezésre, és ebben gyakran besegített neki Ica is, aki szőke volt, tutajos szemű adakozó és rendszerint frissen rúzsozott; engem főleg a fűrők érdekelték, anyagukhoz mérten kellett volna eltalálnunk az edzés hőfokát, nem a szerszámszakon végeztem a fémipari középiskolát, de két tanéven át mi is tanultunk anyagismeretet, konyítottam az acéledzés tudományához, rendre bekukkantot-

tam a vállalat minden műhelyébe, a szerszámkészítők prototípusműhelyében hárman dolgoztak, köztük felfedeztem iskolatársamat, a hallgatagon komoly Moldován Bandit, akinek a keze állítólag aranyból volt, bátorságát meg hegymászóként edzte emberségesen acélkeménnyé, éppen valami brossféleség gyártásához készített présszerszámot, amit egy kisebb bőröndnagyságú villamos kemencében edzett, szívesen segített, tanácsai alapján egyre tartósabb fűrókat készíthettem, a nők pedig nemcsak valóságosan, hiszen alattam ültek, hanem képletesen is felnéztek rám, észrevették, hogy fiú vagyok; munkaruhát akkor nem adtak, apám magyar katonakabátjából szabott és anyám által sötétkékre festett anyagából készült hat esztendeje koptatott sínadrágomban dolgoztam, folt nem volt rajta, hasadás több, éppen a lábam közötti arasznyi, s ha az abban az esztendőben a korán beköszöntő tavasz hatására hevülő és vetkőző nők egyre többet mutattak kíváncsós testükből, buzogott bennem a vér, a lábam közötti önkéntelen keményedés vége, anélkül, hogy erre felfigyeltem volna, kilátszott a nadrághasadékból, Ica, feje másfél méterre büszkélkedett nadrághasadéktól, érzékeltem, hogy mosolya kéjesebb volt, mint általában, negyedóránál tovább nem bírta, hagyta a fűrógépét, felszólt, hogy a mester utasítása szerint, ki kell vinnünk a szemetet, örvendtem a feladatnak, szabadulni akartam a feszülésből, beleakaszkodtunk a nagy szemetes kosárba és az vállalat Szamos parti drótkerítésén nyílást találva, a víz mellé húztuk és ott kiborítottuk a többnyire papírokból, ételmaradékokból a műhelyben összesepert szeméttel félig telt kosarat; ültünk a délelőtti bágyadt napsütésben, néztük a kávébarna vizet a „szőke Szamosban”, Ica hátradőlt, nem volt rajta selyemharisnya, amelyen leszokott futni a szem, az én szemem felfelé futott a combján egészen az alapszerzetéig, ahová beilleszkedni merszem nem volt, felkínálkozása hiábavaló volt, mert volt egy falusi lány, akinek tele volt a szája apró fehér fogakkal, vele húztam a drótokat a félemeleten, és mindenféle kacagató szellemeseket mondtunk egymásnak szerelmes hangon, olyan harsogóan vidámak voltunk, amilyenre egész életünkben vágyik az ember, ügyes, tűzről pattantnak mondható lány volt, akibe belezúgtam, és majdnem ennyire ő is belém zúgott, hetek múlva jött meg az esze, amikor szomorúan elhessegetve magától a szerelmet ragyás képű vőlegényére hivatkozva, hirtelen megkomolyodott, és még évek múlva is olyan fájdalommal nézett reám, ha véletlenül találkoztunk, mint, akinek a forró nyárban aszfaltra pottyán tölcséréből a vaníliás fagyaltgombóc, az élet kapujában csak bámultam, hogy miként zubog az emberre egyszerre a lányok okozta öröm és a bánat, a velem egykorú nőknek pedig, ha eszükre hallgattak, el kellett nézniük a fejem fölött, ők évekkal előttem jártak az érettségben, mire én férfivá értem, ők rég anyákká váltak, s egykori szép szerelmeiket titkos naplókban, gondolataikban magától előbukkanó képekben őrizték mindhalálig; én pedig valami rendesebb munkaruhát kerítettem, és egyszer a mester biztatására félemeletről nyíló öltözőben végeztem a fűrók visszaerlesztését, mert a mester hasonló célból a megszokott gáztűzhelyen dolgozott, és akkor a Zsóka, akiről egyik regényemben egy Rozi nevű lányt mintáztam, sajnálkozva figyelmeztetett, hogy vőlegénye úgy akar kicsinálni, hogy tolvajlással gyanúsított a rendőrségen, merthogy eltűnt óráját ki más, ha nem én, aki az öltözőben dolgoztam, elloptam; a Zsóka bizalma megerősített abban, hogy ez a lány nekem való, akkor sajnáltam igazán,

hogy nem születtem előbb vagy tíz esztendővel, küzdöttem volna érte, és az enyém lett volna mindhalálig, mert akkor azt hittem, hogy minden szerelem mindhalálig tart, arról morfondíroztam, hogy születésünknek sajnos nem lehetünk urai, még szüleink sem könnyen dönthetnek afelől, kinek adjanak életet, van az úgy, hogy hiába nagyon akarják egyesek, nem lesz gyermekük, mások pedig úgy és akkor gyarapodnak, amikor nem ők, hanem a sors akarja, persze, most az ilyesmi könnyen megy, irányított minden, leginkább a szülőanya kívánsága szerint, nem bízzák már az ilyesmit a gólyákra, a gondviselőre is egyre ritkábban, ami miatt a munkanélküliség földi világunkból a mennyekbe is kiterjed; érthető, ha Zsóka alakja többször is visszatért gondolataimban, ahol nem barátkozott a tengerparti Vicával, akit kíméletlenül kitörölni igyekeztem, miként a gimnáziumban tettem ezt a fekete táblára írt hibás képlettel, Zsókat hagytam felrémelni regényeimben, ahol alakíthattam tetszésem szerint; nem hiszem, hogy van első, amely a legnagyobb, második, harmadik és sokadik szerelem, amely kevésbé lávaszerűen önti el az embert, a szerelem titok, titkos ajzószer, feledtet minden addigi szeretett lényt, csodás történést, lobog, lángol, éget, tisztává tesz, olyan kezdet, amelyet mindig, mindennél fontosabb első próbálkozásnak hiszünk, fájdalmas szívdobogással keresett és csak ritkán talált jogunk a valóságosan gyönyörű életre.

*

Tíz kérvényt adtam be különböző helyekre, mert nem voltam válogatós, oda mentem volna, ahol felvesznek. De ez az ügy nem ment nekem valami jól, pedig a műszaki rajzórán tanult szigorúan egyforma betűkkel írtam meg a kérvényeket, és azt sem mondhatják, hogy untatni akartam a nagyon Tisztelt Igazgatóságokat: kérésem három sorban elfért. Egy hónapig tartott saját kérvényeimmel való ügynökösödésem, és ez alatt csinos vitákat tudtunk lebonyolítani mi, ketten apámmal. Ő nem tudta, hogy bennem hányan vannak, nem értette, hogy ha egyszer fickándozom és felugrálok a székről, máskor miért hallgatok bűnbánóan.

- Én biza, nem engedném a fiamat munka nélkül csavarogni - jelentette ki egyszer Lujza az apámmal folytatott vita holtpontján. De a sors úgy hozta, hogy engem nem bántott, éppen aznap került a zsebembe a felvételi cédula. Segédmunkásként alkalmaztak a gépgyárban, örültem neki, mint egy nyereséymes lozinpliknek, amit az utolsó három lejjével vásárol meg az ember. Korai öröm volt; falat véstem, vasat hordtam és sepregettem a nagyműhelyt órabérben. A dohány kevés volt, a melő unalmas, és ráadásul tönkrement a téli ruhám, mert a gépgyárban mindent áthat az olaj. Ez a dolog érzékenyen érintett, ugyanis párbeszédeink alkalmával egyszer könnyelműen kijelentettem, hogy önellátásra rendezkedem be, és ezt a hibámat még ma sem tudom kiküszöbölni; marhául szavatartó vagyok.

Az öregem akkoriban kezdte a „lemezgyűjtést”. Ilyeneket mondott:

- Csak szomorúságot okozol nekem, nincs benned semmi örömöm, iskolába adtalak, nem végezted el, szakmára iratkoztál, rendben van, nincs ellene kifogásom, kell a szakember. De most mit dolgozol? Mire jutsz így az életben?! Mások bezeg ki tudják használni az óriási tanulási lehetőségeket. Nézd, a híres Ali barátod érettségizik, és hány és hány ilyen gyereket tudok. Te nem látod, fölénk akarnak

kerülni, jól tanulnak, vág az eszük, míg a munkásszülők gyermekei lazálnak. És milyen munkásszülőké? A vezetőké, akiknek példát kellene mutatniuk. Kérdem én, miért éppen a vezető elvtársak gyermekei nem mennek semmire? Baj van velük az iskolában, nem áll az eszük a jóra, csak a sétafikálás, a léhaság, a züllés kell nekik. Miért? Hát én megmondom neked. Azért, mert igen jó dolgokat van. Én a te korodban már eltartottam a családot, pénzt adtam haza, komolyan gondolkoztam, kész voltam az életre. De nektek mindenetek megvan. A jó ebéd, a ruha, a mozi: minden. Minek törnétek magatokat, mi?! Hát így nem épül fel a kommunizmus, tisztelt úrfi!

Az öregem dühös volt, csapkodta az asztalt, és olykor körbesétált a szobában. Enyhén iksz lábait összedörzsölte, hallatszott, ahogyan sziszeg a szövet. Időt kaptam a gondolkodásra.

„Tisztelt öregem - szólalt meg egy hang bennem -, először is felhívom a figyelmet arra, hogy a gyerek nem azért van, él és forgolódik ebben a rohadt életben, amiért te gondolod. A gyermek nem kirakati bábu, nincs szüksége csodálatra, még kevésbé az a rendeltetése, hogy örökösen az apai büszkeséget csiklandozza. Továbbá a gyerek nem magántulajdon, nem dróton táncoló bábu, udvari törpe vagy jóképű kéjnök. Szögezzük le egyszer és mindenkorra: nekem, mint gyermeknek saját akaratom, elképzelésem és intencióim vannak ebben az életben. Nemcsak zabálok, öltözködöm, melózom, hanem gondolkodom is. Arról viszont nem tehetek, hogy elképzeléseim nem mindig klappolnak az élettel. S ha akarod tudni, nem tud érdekelni, hogy más mit csinál.”

Aztán két másik hang összekeveredett bennem.

- Az iskolát valóban ellőtted, fű!

- Nem szerettem.

- Miért nem csináltad azt, amit szeretted?

- Hiszen éppen azt akarom. De mit tudom én, hogy mi tetszik neked. Még olyan keveset láttam.

- Barátaid többre viszik.

- És a becsületesség, az egyenesség, a szókimondás és a nyíltság, az mind semmi? Ezzel kellene előrejutni az életben, nem meghajlással, lelki önsanyargatással és akarnoksággal.

- Tudod, mit beszélsz, te fű? Ez anarchizmus. Az élet nem végeláthatatlan rét, ahol csikóként fel-le szaladgálhatsz. Szabályok vannak!

- És korlátok...

- Normák. És mindenki betartja ezeket önszántából.

- Látod, éppen ez nem igaz.

- De én nem züllök, és nem léhaskodom.

- Előre nézz, fű, lehet, hogy éppen oda vezet ez az út...

- Gatyázz csak, gatyázz - legyintett bennem a nyegle -, így szépen káderezz csak, még meggyőződ magad.

Apámnak pedig ezt feleltem:

- Ide figyeljen, édesapám! Én megtanultam egy szakmát és szeretem. Van alapom, amelyen biztosan megállhatok, mert a munkát megfizetik és megbecsülik a munkást. De én még sok mindent meg akarok ismerni és próbálni, mert ilyen vagyok.

Nem érdekelnek a diplomák, az elismervények, utálom őket, éppen azért, mert nagyon hadakoznak, tülekednek értük. Ott van nálunk Balla bácsi; a részlegvezetők hozzá fordulnak tanácsért. De jött a múlt héten két fiatal mérnök, nem tudták bekapcsolni a köszörűgépet. Nem diploma kell oda, hanem egészen más. És az, hogy egyik-másik fejes gyermeke léha lesz, mindent készen vár, hát ez igaz.

- Látod, ez a tiszteletlenség ránt vissza téged... - csapott le az öregem, de nem engedtem, hogy folytassa.

- Rendben van, a „fejes” helyett legyed vezető elvtárs. Szerintem az a baj, hogy ezek az elvtársak reggel mennek és este térnek haza, nem is látják a gyermekeiket. Igen elfoglaltak, belátom, de miért akarják jóvátenni mulasztásukat azzal, hogy évenként kétszer megjelennek az iskolában és elbeszélgetnek a tanárral, aki aztán biztosítja a papát a fia előmeneteléről. Nem akarok általánosítani, csak néhány esetről tudok. De mondja, miért nem szakítanak időt erre, ha akkora fontossága lesz ennek a dolognak a kommunizmus építésénél? Hiszen saját gyermekeikről van szó, és ha már vannak gyermekeik, miért nem tartják kötelességüknek nevelni őket? Vagy nekik nincs ilyen kötelességük? Megfeledeztek erről? Mert az még nem minden, hogy ellátják őket, ruházzák őket és a többi. Engem például nem tud érdekelni az anyagi, különben is észrevettem, ügyel arra, hogy megtartsam proli külsőmet. Dehogysis szemrehányás ez, mondom, engem nem izgat, viszont az fáj, hogy csakis az anyagiakra gondol. De a ruha elkopik, ezt a bizonyos jólétet elfeledjük a kommunizmusig. Mit viszünk magunkkal hát?

Remegett apám szája széle, minduntalan hátrasimította a haját, észrevettem, hogy kopaszodik.

- Engem akarsz te nevelni, tanítani? - kérdezte fenyegetően, apró fekete szeme ide-oda ugrált. Angyali nyugalom szállt meg; én megtanultam vitatkozni, más tanuljon meg elviselni - gondoltam.

- Én nem akarom apámat tanítani, csupán arra emlékeztetem, hogy mindig azt mondta: nyílt legyenek és legyen véleményem.

- Elég sajnós, hogy ide jutottunk! Hogy ez a véleményed. Komolyabban kellene felfognod az életet. Tudod, hol lenne a helyed? A te korodban én már szerveztem, agitáltam, politikai munkát végeztem. Úgy illene, hogy aki ilyen családban nevelkedik, többre vigye. Nem választottak be egy bizottságba sem, pedig ott kellene lenned az ifjú munkások élén. De hiszen te még magadat sem tudod irányítani...

Rajtam volt a sor, remegtem dühömben.

- Látja, ez az, amit egykettőre kiutalnak nekünk: a bizalmatlanság. Sétafikáltok, zülltök, léhaskodtok, nem tudjátok, mit akartok, ez jár nekünk. Hát én tudom, hogy mit akarok! Ember lenni, anélkül, hogy a maga dicsfényébe kapaszkodnék. Úgy, hogy ne köpjének utánam az emberek, ne mondják: „Na, ezt a barmot is jól feltolta a papája.” Nem akarom, hogy a káderlapom legyen a varázsszöveg. A magam erejéből akarok repülni. És tudja mit?!... Nem akarok tudni róla, hogy van magasság és mélység. Mert aki megtalálja, amit akar, annak csak magasság van. És én meg fogom találni.

És a hangok bennem újra elcsitultak, mert ez nagy fogadalom volt; visszavonultak tanakodni, hogy most már mi lesz; én pedig beiratkoztam az esti liceumba.

*

Visszagondolva iskola utáni éveire, egyszer már tapasztalta, hogy a bosszúállás nem várt formát ölthet. Egy kisipari üzemben kapott lakatosmunkát. Huszonvalahány nő, kézimunkával készített kerékpárküllőket. A jókora, és legalább hat méter magas műhely egy részén, faállványokon nyugvó második szintet hoztak létre, ott volt az ő munkasztala a dróthúzó-gép mellett. Vékony, a küllőanyag furásához használt acélfúrókat készített egy marógépen. Kicsi villanykemencében edzte, utána pedig a vállalati öltözőben található szabad gáztűzhelyre borított lemezen acélkékre hevítve végezte a visszaeresztést, különben a keményre edzett fúrók, munkaközben mind elpattantak volna.

A fúrókészítést a dróthúzó segítségével kezdte, a kerek kötegebe csavart acél-drótot a feldaraboláshoz ki kellett egyenesítenie. Ehhez a mester kistermetű, barna lányt jelölt ki segítségéül. Vidám lány volt, valamelyik városszéli faluból járt munkába. Amikor nevetett, feltűnően széles szájából előtűntek apró, patyolatfehérnek a legjobb indulattal sem mondható fogai.

Öröm volt ezzel a lánnyal dolgozni. Csacsogott. Locska-fecske természete miatt könnyű volt vele a bizalmaskodás. Amikor együtt dolgoztak, vibrált körülöttük a levegő, nevetésüktől visszhangzott a műhely.

Szeretem azokat az egészszuszító fogaidat, mondta egyszer halkán, amikor a munkamenetnek megfelelően, a dróthúzó gép melletti ingajárásban egymásmellé kerültek.

Én meg a kék eget szeretem, kacagta Rozi. Azt látom a te barátságos szemidben...

Rozi, megint csiklandozza azt a szegény fiút, jegyezte meg nyomatékosan az alattuk lévő szinten dolgozó nőket figyelmeztetve a babaarcú Jolán, akiről mindenki tudta, hogy a mester rajta gyakorolja apadó férfiasságát.

A küllőanyag menetfurását a satuba fogott kézi fúró karját gépiesen rángató nők szóltalanul összenéztek.

Az irigység beszél belőle!

Fejük és elhúzott szájuk mozdulatával, fintoraikkal jelezték véleményüket. Egyiküknek sem volt mersze kikezdeni a mester nőjével.

Néhány nap elteltével, hívták a káderosztályra.

Lopással gyanúsítják, szólt unottan az ilyen sok másféle ügyeket megért káderes.

Egy civil rendőr visszakisérte a műhelybe, és miután bekukkantott az öltözőbe, pökhendi hangon rászólt, kövesse őt a rendőrségre.

Fogorvosi váróhoz hasonlatos teremben óráig várakoznia kellett. Időnként kihallgatásra hívták a váróból nyíló rendelőbe, ahol ugyan nem volt fogorvosi szék, de a nekiszegezett kérdéseket foghúzáshoz hasonlóan fájdalmasnak fogalmazta a fiatalságát szigorúságával ellensúlyozni kényszerülő rendőrhadnagy.

Fiatalember! Adja elő a karórát!

Miféle karórát?, kérdezte csodálkozva.

Minél inkább húzza az időt, annál fájdalmasabb lesz! Akarja, hogy módszert váltsunk! Végül, mindent be fog vallani... A fiatal rendőrhadnagy papírokat tologatott íróasztalán, és gúnyos hangon, újabb gondolkodási időre, kitessékelte a várakozóba.

Estefelé, jobbnak látta, ha maga jelentkezik kihallgatójánál.

Meggondoltam magam...

Na, ugye!, nyugtázta diadalmas arccal a fiatal tiszt. Hellyel kínálta az íróasztala előtti székre mutatva, és pappírt csúsztatott az írógéphez.

Színpadias módon mély lélegzettel vett, filmekből tanult bűnbánó arcot vágott, miközben hosszan és némán nézett a fiatal hadnagy szemébe. Aztán megrázta magát, és a lehető legközönyösebb hangon mondta:

Meggondoltam, hogy nem élek tovább kedves vendégszeretetükkel. Rendszerint ott dolgozom az öltözőben, de nemcsak azért nem vettem el azt a bizonyos órát, mert nem szokásom a lopás, hanem mert van óráim... Amely most azt mutatja, hogy előrehaladott az idő, és bizonyíték híján nem tartóztathatnak itt... Úgy-hogy szíves engedelmével lelépek...

Mindig is emlékezni fog a hadnagy meghökkent képére, és arra, ahogyan apránként olvadt róla a szigorúság, hogy aztán vagányságát mutató enyhe mosolylyal útjára engedje.

Másnap Rozi, sietve jött munkaasztaláig és hadarva mondta:

A vőlegényem féltékenységében cirkuszolt... Megkerült az órája, de megígértette velem, hogy többé nem dolgozunk együtt. Mit tehetnék, férjhez kell mennem...

A történetek után, mint a korán beköszöntő őszi napok, lomhán úszó, megszámlálhatatlan köd-pacnijai, az egyhangúság áporodott bugyborékai ácsorogtak a műhelyben. A dróthúzó egyedül kezelve, nem volt elég fűrge, munkaruhája beakadt az egyik drót végébe, és tenyérnyi hosszan, éppen a lába között, kihatott. Nem figyelt rá, úgy ült munkaasztalához, ahol a fűrök marását végezte. Elmélyült a munkában, de amikor az alatta dolgozó lányok és asszonyok, ruhából, blúzából kikívánczó puha fehér mellére esett, s ott kalandozott a tekintete, férfiassága önkéntelenül izmosodott, és munkaruhája hasadékán át, rövid gatyaszárából kitüremkedve mutatta vörösén izzó makkját az alatta kétméternyire, tátott szájjal bámuló Jolánnak.

Jolán pirult, mint rák a forró vízben. Pihegett, mint a töltött libák.

Micsoda hőség, gágogta választékosan. Vágy hajtotta, bezsongott. Kirohant a műhely elé, az udvarra.

Ki kell vinnünk a szemetet, mondta sajnálkozva, amikor néhány perc múlva visszatért, és mosolyogva állt a Jenő munkaasztala mellé. Azt magyarázta, hogy ezzel a munkával kettőjüket bizta meg a mester, mielőtt eltűnt volna, állítólagos anyagbeszerzői útján.

A nagy fonott szemetes kosár félig volt mindenféle ételmaradékkal, üres konzervdobozokkal és olajos rongyokkal. Szó nélkül kicipelték a szemetet, a vállalati kerítés erre a célra kialakított részén át, a folyópartra, hogy majd valamikor elvi-

gye az áradás.

Szusszanjunk, mondta kedvesen Jolán, és hanyatt feküdt a parti gyom puha ágyn. Pongyolaszerű nyári ruhája engedelmesen hasáig kettényilott. Jenő ekkor megbizonyosodott arról, hogy nem igaz az, amit Jolán váltig hangoztat, miszerint nem festett, hanem természetes szőke a haja. A lába közét fedő szőrpamacs cigányfekete volt.

Szótlanul teltek a percek. Jolán, nagyot sóhajtvá felült.

Biztosan már nagyon várnak reánk, mondta gúnyosan, és a kosár fülébe kapaszkodva megindult a kerítés felé.

Azóta, akárhányszor eszébe jut ez a jelenet, korholja magát:

Ezt is orrodra húzzák majd a végső elszámoláskor!

Az évelődő hang idegenül csengett a fülében. Jenő nem ismert a saját hangjára.

Mi lett volna, ha Jolán helyett Rozi fekszik ott a fűben?

Ezt azért nem tudta elképzelni, mert tapasztalata szerint, Rozin mindig volt bugyi.

*

A patak partján jártam be dolgozni, reggel korán még nagyon friss volt a levegő, és egész megbontatlan a csend. Negyedóránként dudált valamelyik gyár, nagyon lassan mentem, a dudaszó tételekre osztotta a bennem zsongó zenét.

Gitárt vásároltam, és néha beleakasztottam ujjaimat a húrokba, de nem tudtam visszaadni a bennem rejlő zenét. És úgy-ahogy megtanultam a hangokat leírni, mit sem használt; azt, ami fülemben csengett, bőrömben biszsergett, lehetetlen volt megfogni.

Egy szövetkezetben kaptam munkát, ahol huszonkét nő kerékpárküllőt készített, A mesteren kívül még egy férfigétség. Anyagot hordtam, fűröt edztem és fentem; gépeket állítottam be, és csodáltam a munkásnőket, Nyolc órát ültek egyhuzamban, kézi fűróval menetet vágtak a csavaranyákba, s közben úgy meghányták-vetették a világ dolgát, mint a kiskapuba ülve a háziasszonyok teszik.

Egyik húgom lehetett volna, a másik nővérem, és volt olyan, aki anyámmal lett volna egyidős,

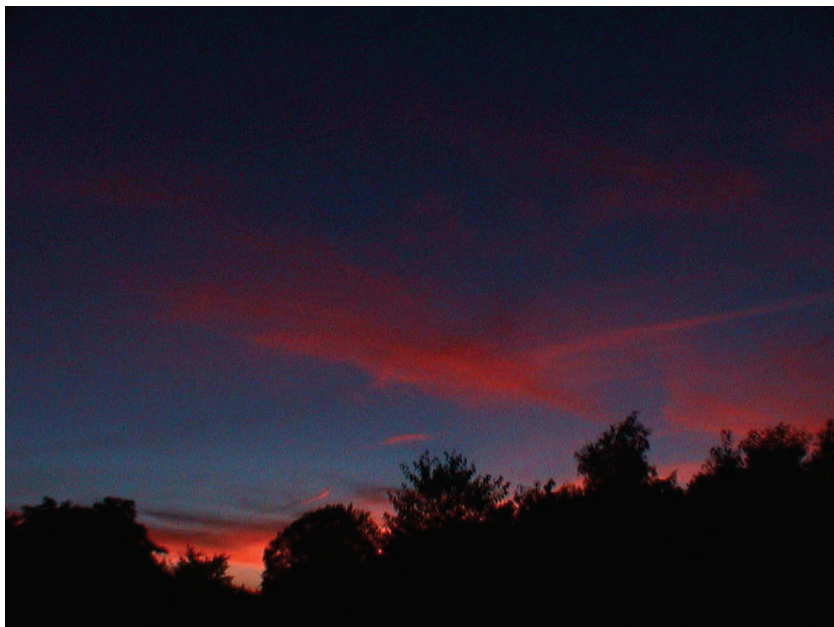
Zsóka a feleségem lehetett volna. Érte maradtam, mikor az ismerősök hívtak a gépgyárba. Zsóka fekete hajú, ritka fogú, árva lány volt és én közel éreztem magamhoz. Ha együtt dolgoztunk a dróthúzó gépen, apró kacajokkal és bizsergéssel telt meg a levegő körülöttünk. Minden jól ment, azonban Zsókanak is volt egy pasasa, mert nincs a világon olyan nő, akinek ne lenne valakije, És egyszer az öltözőben kellett dolgoznom, mert ott volt egy szabad gázcsap; mire végeztem a fűrök edzésével, dél lett, de nem mehettem ebédelni. Az udvarlója cirkuszt csinált; eltűnt az órája a szekrényéből. Ez egy igen jól megszervezett akció volt, mert nemsokára ott voltak a rendőrségtől, és mindenki tudta, hogy rajtam kívül senki sem volt az öltözőben. Akkor én felöltöztem, és elmentem a milíciára, és röhögtem magamban, hogy ilyen palik is vannak a világon, így akarnak maguknak nőt szerezni.

*A hadnagy kötelességének tekintette a karórát visszaszerezni, mondta, hogy többek között őt ezért fízetik. Semmi bajom nem volt nekem ezzel a hadnaggyal, bizonyára igen jól megértettük volna egymást, ha az óraiügyet közénk nem pendé-
rítik.*

– Nézze – mondta a hadnagy –, maga fiatal, megértem, mással is előfordult már ilyesmi; nem is tudja az ember, hogyan. Adja vissza azt a vacak órát, s mi részünkről befejezettnek tekintjük az ügyet.

Mit felelhettem? Nem volt nálam az óra.

– Gondolkozzék egy kicsit – mondta, és kitéssékelt a várószobába. Gondolkoztam, és hamar rájöttem, honnan fúj a szél, Egy óra elteltével hívtak és kérdeztek. Mondtam, hogy mi van a lánnyal, persze, történetemnek nem volt meggyőző ereje. Azt mondták, gondoljam meg. Ültem a várószobában és elolvastam egy-két broszúrát, de nem akartam elálmosodni, mert délután ötkor kezdődött az előadás az esti liceumban. Mondtam a hadnagynak, hogy meggondoltam a dolgot. Várta, hogy adom az órát is. De én felvilágosítottam, hogy gondolkodásom eredményeképpen elhatároztam: nem maradok tovább, köszönöm a szíves vendéglátást, Akkor egy kicsit mérges lett, és aláíratott velem egy nyilatkozatot. Aztán elsorolta a jogait a kivizsgálás kapcsán és kötelességek az állammal szemben, Azt mondta: ebben az ügyben sem könnyű kiigazodni, egyelőre bízik bennem, hogy igazat mondtam, Elnézésemet kérte, és én meglepődtem, mert biztos voltam, nem tudja, ki az apám,

Ligeti Pál: Vihar előtt – fotó

Másnap Zsókától megkérdeztem, hiszi-e, hogy én loptam el azt az órát, Azt választotta, nem tudhatja; sajnáltam, hogy nem fogom elvenni feleségül, S akkor már mehettem volna jobb munkára, semmi sem tartott vissza, de jött egy fiú faluról, fiatal volt, még gyerek, A lakatosok elküldték kompresszióért egy vederral, és még járni sem tudott rendesen; furcsán rakta a lábait. Maradtam hát, mert úgy éreztem, maradnom kell, az élet mindenkinek kioszt barátot, támogatót, aki útját egyengeti, öreget, akitől tanácsot kap. És mindenkinek vállalnia kell barátot, olyat, akit támogatni kell, aki tanácsot kér, Velem lakott ez a fiú és befejeztük iskoláinkat, járni is megtanultunk szépen, úgy egyengettük egymást, hogy ne fájjon. S miután bevégeztük, amiért összefogtunk, kifújtuk magunkat, azt mondtuk: nélküled nehezebb lett volna. Aztán elmentük útjainkra. Ő most nyelvtanár valahol. És akkor bementem a gépgyárba. A káderes kicsit hümmögött, hogy mennyi minden van beírva munkakönyvembe, Nem szégyelltem, elmondtam: valóban sokfelé jártam és van egy kis tapasztalatom, de nem vagyok egy könnyű tollú vándormadár. A káderes leültetett, feldobott egy cigit, és elmesélte, hogy rengeteg baja van a fiával, aki idősebb lehetett nálam vagy öt évvel., Még rövidnadrágos volt, amikor azt mondta, elmegy. Menjél, mondtam, s ha jól megy dolgozol, ne írdál, ha úgy találod, hogy vacak az élet, ne siránkozz. Két hét múlva visszajött, nem volt elég mosdóvíz a telepen. Vettem egy hosszúnadrágot, viseld, mondtam neki, hátha eltakarja a gyávaságod. Beállt esztergályos tanulónak, akkor még nehéz idők voltak és kevés a jó könyv. Egy évig iskolában voltam, nem tudtam, hogy piff-puffot olvas, bár nincs abban semmi veszély, egy kis ésszel nagyot lehet nevetni egy ilyen könyven. De a fiam komolyan vette, nála és barátainál fél évnél tovább tartott a ponyvaolvasás periódusa. Elvégeztem azt az iskolát, és még az alsónadrágom is vizes volt az új, szokatlan besztástól.

Akkor mondja a feleségem, hogy eltűnt a gyerek, az éjjel nem aludt otthon. Rohanunk a barátaihoz, egy sincs otthon, a szülők idegesek, az anyák szipognak. Végül találtunk valakit, aki látta őket hátizsákkal, kulaccsal és elemlámpával az állomáson, mindenkinek tőr volt az oldalán, Másnap az egyik szülő levelezőlapot kapott. Egy kisállomáson tették fel, a nevére nem is emlékszem. »Ne idegeskedjete, a prérre mentünk cowboynak. Csókol mindannyiokat, Pista.« Na ezen jót röhögtem, meg is sértődött a Pista apja, és azt mondtam, hogy akkor rendben van, jó helyen vannak.

Két nap múlva visszatoloncolták a társaságot a határról, ünnepi ebédrel vártuk a fiút, utána kapott egy pofont, hogy máskor ne jusson eszébe búcsúzás nélkül elutazni. A felszerelést pedig jó, hogy nem dobtam el, mint mások, mert még abban az évben szükségünk volt rá; elment a fiam a bumbesti-livazényi munkatáborba. Kellett az erőpróba, valami, aminek nekifeszüljön, hiányzott neki a küzdelem. Láttam ezt jól és nem ellenkeztem, hagytam, menjen, keressen. Meg is találta a helyét, most katonatiszt a határvadászoknál. Ezért aztán én azt mondom, hogy vannak hasznos kitérők is az életben, csak tudni kell idejében megállni.

Különben, hogy a tárgyra térjek, kedves szaktárs, azt hiszem, jó lesz magának a szerelőknél. Próbálja csak meg, ”

Zsóka férjhez ment ahhoz a bácsi lakatoshoz és kimaradt a munkából, töprengtem: miért kedveltem, talán lakatos férjéhez hasonlóan azért, mert a hely alakította valamiképpen hasonlóvá mindhármunk szokásait, beszédmódját, gesztusait, lehet,

hogy gondolkozásunkat is; boldog gyermekkorom néhány éve a városszéli Királyhágó utcában zajlott, Kardosfalva közvetlen szomszédságában, ahonnan már csak egy ugrás Bács község, szorgalmas, építkező emberek lakják ezt a helyet, akik úgy vágytak a városiasodásra, hogy nem hagyták el községük, inkább a várost hozták közelebb, a tömegesen városunkba tolaodókat utánozva beépítették azt a néhány kilométert, ami elválasztotta őket a várostól; valószínűleg itt él most is Zsóka, és „egérpusztító”, aprón is szép fogai helyett ma már protézist használ, felnőtt gyermekeit figyelve, elégedett a maga életével, de magányos óráiban bizonyára felködlik az a különös villamossághoz hasonló érzés, amely egykor oly titokzatosan összekapcsolt minket, s amit jobb híján szerelemnek nevezünk, mert a vágyon kívül kikapcsolt bennünk mindent, ami ésszel kigondolható, ami tiltás, ami valóságítás és igazodás erkölcsi szokásaink egyszerre értelmetlen és hiábavaló szabályaihoz; s vajon mégis miért kellett az egymásról való lemondást választanunk, s engednünk nem a mi, hanem a mások józan eszével felfogható, átgondolható, eltervezhető jövőnek?, amelynek reménytelensége csak akkor töltött el bennünket, amikor egymás áramköréből kiléptünk; Zsóka az ingázók vonatán távolodott, én a Nádas parton hazafelé baktatva döbbentem rá, semmiből nem építhetünk családi otthont, romantikátlan, szürke évek következnek, nem állhatunk még meg a saját lábunkon, megtűrtek fekhelyén alszunk, kisebb bőröndben is elférnek dolgaink, tudásunk agytekervényeink néhány százalékában elfér, az egymásba bolondulás tartson évtizedekig is, kikezdi lassan a ninestelenség, a saját magunkkal való elégedetlenség, az önmegvalósítás viszkető vágya; dolgoztam tovább a kerékpárküllőket gyártók műhelyében, örvendtem a lakatosmunkának, mert protekció nélkül szereztem, és éppen aznap, amikor apáméktól elküldtek, nekik nem szóltam erről, vettem a motyómat és mentem egyenesen anyámékhoz, nevelőapám is hallgatott, amikor biztosítottam, hogy nem kívánok a nyakukon élni, van munkám, megkeresem a magam kenyerét; üresen állt a fűszek kamrája és padlásfeljárónak használt kamara mellett a pogácsraktár, ahova egykor vásárookra készülve, hetekig tartó, éjszakába nyúló munkával a különféle mézes árút gyűjtöttük, csupasz polcok éktelenkedtek az üveges ajtóval és lakattal zárható külső deszkaajtóval is rendelkező, vályogból épült, kívül deszkaborítású kamrában, eltűnt mindaz, ami szemnek, szájnak való vásárfia volt, sajnáltam, hogy a sokféle mézeskalácsban a liszt-, a méz-, a szirup-, a tojás- és a különféle fűszerek és festékek áránál többszörösen értékes rengeteg munkára már nem lesz szükség, szegfűszeg, ánizs és fahéj illatkeverékben húztam meg magam, a polcokat áthurcoltuk a fűszek kamrába, anyám ágyát, szekrényt, kis kerekasztalt, két széket és még íróasztalt is szerzett, hogy bebútorozza legénylakásomat, a kicsiny, de sokfiókos íróasztal lapjának zöld posztóborítása pompásan illett a világosbarna furnéros bútorok színéhez; nyári éjszakákon nyitva hagytam az ajtót, az udvar hátsó részébe, az elárvult tyúk és nyúlketrecekig, a kis szénapadlások juhállóiig, s onnan a Nádas partján húzódo kerítés melletti árnyékszékig keskeny járda vezetett, túloldalán tizenkilenc éves korában csendesen kimúlt házörző kutyánk házikója helyén zöldségkert virított, a járdát szegélyező estike bódító illatát félálomban is éreztem, mert mindig is ébren alvó voltam, az éjjel utáni csöndben rendszerint becsoszogott hozzám egy kis sündiszó, Menj szépen, dolgozra!, szóltam rá barátságosan, és szófogadóan kisomfordált, nem úgy, mint Viorel, aki egy másik

éjjel, udvarlásából hazatérve rám akarván ijeszteni, a koromsötétben lábujjhegyen jött az ajtóig, Mi újság?! Kit keresel?!, dörögtem rá félig csukott szemmel, s magamban kuncogtam, amikor láttam, hogy az ijedségtől árnyalakjával együtt nagyot ugrott zöldségeskertünkön és kerítésünkön át, mert nem ismert a hangomra, csukaugrással átvette magát a vállig erő kerítésen és nagyot puffant petrezse-lyem ágyásukon; eltelt az a nyár is, meleg őszi este volt, amikor egy dundi lányra vártam a Sztálin születésnapjának dátumáról elnevezett vállalat bejáratával szembeni járdán, megígértem, hogy hazakísérem, a második váltásban dolgozott, este tíz óra lehetett; a néptelen utcán, a vágóhíd felől, éppen azon az oldalon, ahol egykor nevelőapám cukrászdája állott, s ahol kiszolgálóként rokon munkát kapott anyámmal egységét kötött együttélésükre, hangoskodó bakalodó fiúcsapat vonult, útjukba estem, már messziről észrevettek, belém kötöttek, hátamat kerítéshez támasztva kíváncsian vártam őket, mert addig még sohasem verekedtem, lányért pedig azután sem sikerült ez nekem, kivált a csoportból egy zömök figura, értékeltem, hogy van bennük betyárbecsület, egy az egy ellen kezdődhet a küzdelem, gondoltam, legalábbis addig nem avatkoznak majd küzdelmünkbe, amíg meg nem futamodik az ellenfél, aki nem én leszek, hanem az a zömök fiú, aki izomzatát kéjesen ringatva fenyegetően közeledet felém; Lássuk, mire megyek egymagam-ban?!, biztattam magam és közeli iskolám, az egykori hadtestparancsnokság díszes bejárata fölötti homlokzatdíszítő falfestményére gondoltam, amely a magyarok bejövetelét ábrázolta, amíg le nem meszelték, de mert ma is ott van, nekem már akkor biztatást jelentett, különben az iskola melletti átjáró utcán eltrappolhat-tam volna, ha úgy döntök, hogy felhúrom a nyúlcipőt; Te vagy az?!, szólt sajnál-kozva a félhomályban közeledő alak, Nahát!, nyögtem én is sajnálkozva, hogy nem próbálhatom ki ökleim erejét; Viorel állt előttem, s aztán a csapattal való ismerkedés kényelmesen elhúzódó idején, a vállalati kapuban megjelent lány, rosszat sejtve, nyomtalanul elillant, se lány, se bunyó, két szék közt a pad alatt maradtam, de legalább együtt sétálhattam haza Viorelrel, régi barátommal és szom-szédommal, akinek közreműködésével már másodszor is elkerültem a hajcihőt; békesség szaga volt annak az apróságnak is, hogy egyre több kerékpáralkatrész kellett gyártanunk, az emberek előszedték és elszántan javították ócska kerékpár-jaikat, összeszedték az útszélre dobott biciklironcsokat, köztük talán azt a gumi-nélkülit is, amelyen a háború utolsó hetében egy vidám oroszkatona harsányan zörögve igyekezett az állomástól a Főtérig vezető főutcán, és kérdő tekintetünkre kótyagos örömmel mindegyre azt ordította svejkes lelkesedéssel, hogy Fel Ber-linre!, anyámnak is volt egy kerékpárja, amelyen még a magyar időkben véráldo-zattal tanultam meg biciklizni, utcánk hullámosan kőkeményre száradt sárkupacai között a megbicsaklott kerékpárról szerencsétlenül előreesve, a lábam közé került női kerékpár vázába ütközött füttyülöm vérzett, anyám hipermangános vizet készí-tett a kicsi mosdótálunkba, komolykodva abban áztattam, mint azok a férfiak, akik az akkoriban gyakori nemi betegségnek számító kankójukat ápolták, a Nem kellett volna!, megbánást sóhajtozva; kamarámban nem volt fűtés, de télen belül-ről berigliztem a kamara külső deszkaajtóját, s az anyám készítette paplan alatt hamar bemelegedtem; saját juhaink gyapjából, saját paplankészítő kerettel, anyám, saját békebeli pihepaplanának mintájára mindnyájunknak készített takarót,

amely pihepárnánk, ágynemünk, angóryanúlszörből készült szvetterünk, sálunk, stuszninak nevezett gyapjúharisnyánk és kesztyűnk mellett, stafírunjunk legszebb darabja volt; a háború végén, szomszédjainkhoz hasonlóan önellátásra rendezkedtünk be, ismerőseink szerint mindig az volt a jó, ha szegény ember mindent, még gyerekét is maga csinálja; furcsa, hogy csak most veszem észre, akkoriban milyen sok német eredetű szót használtunk, az valahogyan természetes volt, hogy a fém- és másféle iparban, de a mézeskalácsos mesterségben használatos szakkifejezések többségét is torzított németiséggel ejtettük, miközben német nyelvű társalgásra képtelenek voltunk, nevelőapám szorgalmán kívül semmit sem örökölt bajorországi származású apjától, de ezt a képességét igyekezett átadni nekem is, így aztán, mert nőtt a kereslet, három váltásban, belefelejtkezve aprítottam a drótot, készítettem a küllőgyártáshoz szükséges fúrókat a meleg nyárban, az esős őszen és a kemény havazásos időkben is, az óráknak, a napoknak, a heteknek nem ismertem még az értékét, nem figyeltem az idő múlására, moziba jártam, szombatonként, amikor magával cipelt, Viorélal táncestélyekre is valamelyik klubba, a vasutasok Harmónia termébe, az Óvárba a Fásokhoz, a kereskedők Egyetem utcai Viktória Klubjába, néha a Vasasokhoz és olykor a legelőkelőbb, tükörtermes Bőrösök Klubjába, nem szerettem táncolni, inkább csak legeltettem a szemem a lányokon; anyám valahonnan szerzett nekem egy gitárt, pengtettem, de dallamokat, úgy, olyan természetességgel, ahogyan Viorél tette, amikor citera, szájmuzsika, tangóharmonika, balalajka, mandolin vagy akármilyen más hangszer került a keze közé, nem voltam képes előcsalogatni belőle, nekifogtam, és ahogyan a filozófiával tettem, átlapoztam a legszükségesebbeket a zenei alapismeretekről, amit a gimnáziumban alig, a fémiparban pedig nem tanulhattam, akkor még több dohos könyvszagú antikvárium volt városunkban, ezekben mindig megtaláltam azt, ami-re szükségem volt, kottapapírt is szereztem, mert rögzíteni kívántam valamennyit azokból a zenékből, amik bennem kavarogtak végtelenül, próbálkozásaimat nagy kedvvel végeztem, a nehézségek nem kedvetlenítettek el, olyan volt ez, mint amikor beláthatatlanul magas hegyre igyekszik az ember, amiben az a szép, hogy lépésenként tágul körülötte a végtelen világ, a hegycsúcsig pedig minden áldott nap kitartóan közeledve is, mindig marad és holnap is lesz még kapaszkodni való; Viorél, ő tudja honnan, kiszuperált katonai síléceket kerített, felkapaszkodtunk a Fellegvár túloldalára Virágosvölgybe, ahol gyermekkoromban katonák gyakorlatoztak, átvágtunk a Hója erdő melletti tisztásokon, a facölöpökre épített sí ugrató sánc maradék oszlopai mellett lesiklottunk a fák között, egy szép nevű iskolatársam, Szentmártoni, Szentpéteri, Szentkárolyi, Szentgerlicei, Szentandrás, de lehet, hogy talán Szentkarácsonyi tudta ezt ijesztő bátran véghez vinni, amíg lábát nem törte, és kerekesszékekben eltűnt közülünk, mint a kámfor, ezért sokat ott nem vitézkedtünk, hanem végig csúszkáltunk a hegygerincen a Bácsi torkon túlra, ott, ahol az egyik dombtetőn bőtermő vackorfák álltak, a völgykatlanban pedig a későbbi ásatások alkalmával kőkori érdekességeket találtak, egy tanítványait régészkedésre csábító tanár vezetésével, derékig érő porhóban siklottunk a Bács község fölötti meredeken, leereszkedtünk a Nádas patak völgyébe, késő este volt már, amikor felkapaszkodtunk egy személyvonatra, amely a fűtőház melletti piros lámpánál fékezett, hogy maradék erőnkkel könnyebben hazavánszorogjunk; kellett az ilyen erőpróbák, egyszer, amikor éjszakai voltam és a nyolc órás munka

sem csillapította bennem, ahogyan tréfásan mondták akkoriban, a „pulizskalevet”, fiatalos buzgóságomban, egyedül indultam a hegynek, dél felé pedig leereszkedtem a Gépész utca egyik kis házába, ahol, mert szóltam neki dundi leányzó munkatársam várt reám, miután sietve kialudta magát, a havat magamról leverve, elcsigázottan léptem fülledt levegőjű szobájába, álmos képe fénylett, kínált valamivel, és félórányit beszélgettünk csendesen, öccse lehettem volna, szavak nélkül is tudtomra adta, hogy éppen akkor sem alkalmas valamiért, és máskor sem alkalmas az olyanfajta együttlétünk, amelyre a tizenéves fiúk folyton vágnak, ez a valami pedig nem a szokásos női baj volt, hanem valami betegség, amitől ő becsülettel és szelíden távölt tartott, barátsággal váltunk el, fáradtan nem erősködtem, szűzi kamarámban, mély álmaimban sem láttam többé, később kórházba került, volt elég bajom, pattanásaim egyre sokasodtak, nagyobbak és fájdalmasan tüzeesebbek lettek, orromon, homlokomon, mellemen és hátamon is gennyes és mérges kilisekké dagadtak, amit fertőtlenített zseletpengével magam nyitottam fel és nyomkodtam ki, hogy szabaduljak gyulladást okozó mérges levüktől; március végén már nyílt az ibolya, a Fásoknál báméskodtunk, szólt Balázs Laci, hogy jóváhagyták a minisztériumban a Carbochim tervezőosztályának bővítését, jelentkezhetem, várnak reám; öt nap alatt elszámoltam és eljártam a szükséges orvosi vizsgálatokra, mert azt a szívességet már nem tették meg a két vállalat káderesei, hogy áthelyezéssel kerüljek a rajzasztal mellé, jelentkeztem és munkakönyvemben újra bekerült a „műszaki rajzoló” megnevezés, amit a magam részéről előkelőbb mesterségnek tudtam a technikai referensnél is, a lakatosságánál pedig mindenképpen; a klinikán a szokásos vizsgálatok között, egy aprótermetű román orvos, akit a sors fintoraként Ursnak hívtak, pedig még medvebocs sem telt volna ki belőle, megmérte a vérnyomásomat és a fejét csóválta, aztán többször is visszahívott, sokszor pumpálta vérnyomásmérőjét a karomon, negyed óráig pihentetett, aztán újból mért, felfuttatott a második, aztán a harmadik emeletre, és megint mért, végül kijelentette, hogy valamiért magas a vérnyomásom, s mert közben sorozásra is jelentkeznem kellett, lelkemre kötötte, hogy behívóm kézhöz vételekor, feltétlenül jelentkezzen nála; belenéztem a vállamig érő fehérköpönyeges, sztetoszkópos orvos sajnálkozó arcába, nem tudtam mire vélni atyáskodását, hiszen nem éreztem semmi különöset, néha, amikor lehajoltam zöldet láttam, kicsit forgott velem a világ, hirtelen nekifutásokkor is szédültem kissé, de pattanásaim és örökös mandulagyulladásom, amit rengeteg szulfamid tablettazabálással gyógyítottam, inkább kínoztak, mint kivételesen magas vérnyomásom; a köszörűkőgyár új irodaházának legfelső emeletén volt a tervezőosztály, a 15 fokonként gyors állítású derékszögvonalzókkal felszerelt rajztáblák katonás sorrendben álltak a teremben, gregoriánus dallamok vetek körül, s tették számomra templomian ünnepélyessé a szentélyt, aminek ezt az alkotóműhelyt gondoltam, s ahol elégedett lehettem magammal, hiszen végre otthon, szülővárosomban, elértem a bennem önkéntelenül csirázó olthatatlan vágy teljesülésének első fokát, rajztáblám fölé borulva hálát adhattam a sorsnak, kiskutya voltam, akinek végre kinyílt a világra és önmagára figyelő szeme; a város három tekintélyes gyára, a bőrgyár, a gépgyár és a köszörűkőgyár által zárt tér felé nyíló, nagy ablakokon beözönlő nappali fényben, úgy álltam végre a fehér köpönyeges tervezők sorában, az isko-

laskorom óta vágyott óriási rajztábla előtt, mint, aki a mennyországba érkezett; Balázs Lacival együtt tus-másolatokat készítettem az éppen akkor véglegesítés előtt álló, közsűrűköveket megmunkáló gép alkatrészeiről, és az a szelíd képű, középkorú ember, akit később titokban bátyámnak fogadtam, a gép tervezőjeként megengedte, hogy időnként mögé álljak, bepillantsak a gép alap- és oldalnézetének szédítő rajzába, Siposnak hívták ezt a barátságos embert, akiről Laci lebigygyesztett szájjal mondta, hogy még csak nem is mérnök, nehezményezte, amiért legyeskedtem körülötte, de nem hallgattam rá, mert rájöttem, hogy az osztály mérnökeinél tapasztaltabb géptervező, a városunkban híres, Ref. kollégium új épületének alagsorában működő ugyancsak híres Gépipariban, legendásan híres tanárok keze alatt végzet, és emberséges volta abban is megmutatkozott, hogy megengedte, később pedig megkövetelte, mondjak véleményt tervezett gépéről, én pedig hangosan gondolkozva vallhattam mindazt, ami eszembe jutott, persze, akár a vak tyúk, szemet kaptam magam is, és a befogószerkezetben javaslatomra csavart cserélt, a szárnyas anyacsavarral könnyebbé vált a gép beállítás, az erőátvitelben nem volt szerepe ennek, és esztétikailag is passzolt a szerkezethez; nem tudom, milyen belső erő szabályozta magatartásomat, amikor én a tisztelet és bírálat pengeélén fickándozva, olykor félórakig úgy társalogtam vele rajztáblája mellett, hogy ő az atyai serkentéséből, én pedig a tanulásra éhezettek érzéséből kaptam lakmározni valót; rájöttem, hogy abban a világ méretű hangyabolyban, ahol eszmélésem éveiben nyüzsgögni kezdtem, tanítókra és tanulókra osztható a világ, ha az ember kissé megerőlteti magát, és elnyomja magában az örökké benne tomboló állati ösztönöket, hátra parancsolja magában a kivagyiskodót, a kákan csomót keresőt, a törtetőt, a hiúságban tobzódót, és az emberi melegségben engedő, hogy tulipánok módjára kinyíljanak benne a csak szerénységgel elérhető tudásszomj csirái, a kettőbe osztható emberiség egyénekre osztott szerepei törvényszerűen felcserélhetők: ha időnként hasznosan beosztjuk, egyszerre lehetünk tanítók és tanulók, egymás kiegészítői; boldog voltam, bizonyára génjeim sugalmazták: a boldogságot a reánk bízott feladatokon túl kell keresnem, az önként vállalt, a magam által kigondolt szolgálat vezet az alkotás nyújtotta örömhöz, melyek nélkül az ember félkarú, bamba óriás, süket és gépiesítetten céltalanul tengődő állat; lubickoltam a kellemes munkában, amely kellemes játék volt, a rajzmásolás kulimunkáját is könnyebben végeztem, nem értettem Laci apró meszterkedéseit, amelyekkel időhúzásra rendezkedett be: Minek törje magát az ember?!, nyögte, Többet úgy sem fizetnek!, bólogatásommal akaratlanul erősítettem véleményét, miszerint naiv ember vagyok, belátom, igaza volt, ma sem vagyok más: naiv, hiszékeny, szolgálatkész, egyike azoknak a balfékeknek, akiket csak jóindulattal neveznek -féknek, valójában sajnálni való balfaszok az ilyenek, min magam vagyok, sohasem lesz sarokházuk, vagyonuktól hízó tekintélyük, hatalommal járó beosztásuk, elengedett kormánnyal élhető kényelmes életük; ma is kutatom, mi a boldogság?, akkor az önmegvalósítás útját keresők között nem a mindig sikeresek példáit másoltam, hanem Király nagybátyám nyomdokain járva a felhőtlen boldogság érzését próbáltam, amely független volt az anyagiaktól, a nyilvános elismeréstől, a karrierépítés szokványaitól; a környezetemben tapasztalt és állandósított szegénységből eredő megnyugvás fordított az igazán emberibb, a

nemesebb célok felé, jókedvemben szerencsés embernek mondhattam magam, beleszülettem abba a társadalmi kategóriába, amelyből a valódi kitörés nem pénzszerezéssel, hanem szellemi látóhatárunk kiterjesztésével úgy történik, hogy közben osztályt nem váltunk, életünk végéig József Attilásan tanulhatunk és taníthatunk mindenféle fokon; a műszaki tisztviselők ifjúsági szervezetét, egy nevében is arisztokratikus, cseppnyi nőiességét nyegle szigorával is tagadó, kommunista apáca szerepet játszó, vézna lány vezette, élvezte, hogy tartanak tőle, ezért úgy tettem, mintha észre sem venném, faliújságunk is volt, ahol apránként összegyűjtött ötleteimet felsorolva, a szerintem lényegétől eltávolodó egyesületet arra bízattam, hogy irányt változtatva nekünk való célokat jelöljünk ki, a magunk építésében segítsük egymást, 1953-ban még természetes volt, hogy ezt magyarul írhattam és a titkárnok sem cenzúrázhatta, persze, falra hányt borsó volt, két hétig túrta magán a faliújság, visszhangja sem volt, pedig Lacit bízattam, mondjon véleményt, de okosabb volt nálam, úgy volt ott a szervezet vezetőségében, hogy jelenlétét észre sem vették; a kezdeményezőkézség mágneses tulajdonság, az ötletek háttérében kíváncsiságunk buzog, a kíváncsiság pedig, akkoriban a melósok közül előlépett politikusok szótárában gyakran használt lendkerék, transzmissziós szíj, fogaskerék és egyéb divatos kifejezések mellett, a tanulás motorja; hány ütemű motorral evickéltem akkoriban, nem tudom, korán keltem, s csak úgy könnyedén végigrappoltam a Nádas-patak mellett a vasútállomás előtt, a vágányok vonalát követve át a Szamosra épített gyalogjáró hídon, az egykori ócskapiac szélén tornászgattam egy kicsit, aztán lazán átfutottam a vasúti sínek alatti átjárón a gyárkapuig, élveztem, hogy meg sem izzadtam, frissen láthattam munkámhoz rajztáblám előtt, munkaidőm felén, pihenőként néha átsétáltam Sípos bátyámhoz. az ablak felőli első rajtábla volt az övé, ha nem jelentkeztem, Na, mit szólsz hozzá? kérdéssel maga hívott és magyarázott, észrevétlenül tanított barátian; és az addigiaknál szebb volt az a tavasz, nyár elejétől pedig minden napsütéses délelőtt azért imádkoztunk, hogy délután is tartson a jó idő, de pechünkre a munka végén felhangzó dudaszó után majd minden nap eleredt az eső, zuhogott a nyári zápor, amely májusban aranyat ér, de a valamiért hűvösödő júniusban, számunkra nagy bosszúság volt, nem mehettünk ki a strandra, pedig másokkal együtt nekem is erre fájt a fogam, időnként valóban lüktetett a jobb alsósorban az egyik, amit egy kedves fiatal doktornő, már három hónapja, minden második nap, előszeretettel kezelt, de miután mindannyiszor negédesen mosolyogva helyet mutatott a fogorvosi székben, összesúgtak mögöttem munkatársai, nem tudtam mire vélni, miért kell nekik annyit babrálniuk azon az egy szem gyökértömésen, hiszen tejfogaimmal együtt már tizenhat éves koromban! elhántam kilenc hagyományos amalgám tömésű rossz fogam, nincs más bajom, pirultam a velem játszadozó nők gyűrűjében, férfiasságomból, bár jól benne jártam már a legénykorban, még semmi sem mutatkozott, csak egyféle rosszérzés, hogy palira vesznek ezek a nők, ezért egy esős délután beléptem a gépgyár kapuja mellett működő gyári fogorvoshoz, és mint a borbélynál szokás, rövid, nyári foghúzást rendeltem, amit novokain injekcióval kezdett a mázsás, vízilabdás kinézetű fiatal fogorvos, hogy miután az injekció hatása lejárt, akkor is veszettül önkéntelen fejkörzésre kényszerítve engem, húzta, csavarta, rángatta, végül darab foghússal és ideiglenes gyökértöméssel

együtt kitepte az erősen hozzám ragaszkodó, a beléfektetett munkát és a rengeteg fogorvosi váróban elvesztegetett időt tekintve, drága zápfogamat, kicsinyített bombatölcsérnyi krátert hagyva maga után a szájamban, kiszakította, amit jó hétfő megkékült pofával, némán jajgatva gyógyíttattam, és azóta is, kétszer meg-gondolom, hol és miért tatom ki a számat; egy nap aztán, valószínűleg Sípos keze volt a dologban, lehivatott a vállalat főmechanikusa, szelíd szőke ember, és rövid kérdezősködés után, közölte velem, hogy a jövőben nemcsak hagyományos kör alakú, hanem a különféle idomú köszörűköveket is gyártunk, ezekhez öntőformákra lesz szükség, irattartójából előhúzott egy rendelést, amelyben trapéz alapú hasáb formájú köszörűköveket kérnek csiszológépekbe való felhasználásra, mellé tette egy hagyományos köszörűkö gyártásánál használt öntőforma rajzát és annak műszaki számításait, Próbáld meg!, biztatott atyásan, mert az hitte betojtam a feladattól, de az is lehet, hogy reám pillantva, rakás szerencsétlenséget látott, gyermekarcomon végigfolyt a piros lelkesedés, szótlantul biccentettem, és visszabalagtam rajztáblám elé, Sípos legyintett, Mi ez neked!, ösztökélt, hogy nézzek bele a műszaki dokumentációkba, amit szerencsétlenségemre éppen szerény véleményem szerinti, antipatikus KISZ – titkárnő vezetett, akihez hasonlót feltételezésem szerint egész Erdélyben hiába kerestem volna, megdöbbenésemre, amikor jelentkeztem nála, leerőltette magáról a pökhendiséget és nyájasan mosolyogva segített, napokig bújtam a szakkönyveket, a műszaki számításokat és megfontolt méretezéssel elkészítettem a megfelelő öntőforma rajzát, a mechanikai osztály főnöke ellenőrizte, megkönnyebbülésemre jóváhagyta és aláírta a tervet, a rajzot leküldte a szerszámkészítőkhöz, a mintadarab kiállotta a próbát, s így búcsút mondtam a tervezőknek, a magam ura lettem, s ha már önállóan dolgozhattam, haladtam a korrallal, az öntőformák valóban présformák voltak, a gyárban őrlött, köszörülésre alkalmas abrazív anyagot, köszörűkö-gyártó gépeken nagy nyomással különféle formákba préselték, láttam ilyent alumíniumból is, számoltam a kövek anyagától függően szükséges nyomással, és azután alumíniumformákat terveztem, az első gyártását leállította a főnököm, irodájába hívott, felkapta a fejét, Ezt, hogyan gondold!?, kérdezte homlokráncolva, Biztos vagy abban, hogy kibírja az anyag!?, láttam rajta, hogy magasra ugrott, amúgy is magas vérnyomása, a rajzra mutatott, Hiszen aláírta!, méltatlankodtam: Bizza csak rám! Felelek érte!, De ha mégis?..., kételkedett főnökkösen, Ha aláírtam, maga is nyugodtan aláírhatja!, tetszett neki halmozott önbizalmam, nem tudom, elrohantam és számításaimmal tértem vissza, miután ellenőrizte, bölintott és megjegyezte, vigyáznom kell az egészségemre, látta rajtam, hogy nekem fejembe szállott a vér; szóval jól kijöttem a főnökömmel, mert hagyta, hogy fiatal korom ellenére, ha kedvem telik benne, legyen valaki a mesterségemben; a jó dolgokhoz jókat sorol a sors, végül, a gyakori esők ellenére azon a nyáron is strandolhattunk, anyám megismertetett egy lánnyal, aki olyan szépen úszott, mint egy hal, nem volt különösen szép, hanem csak úgy egyszerűen természetesen szép, mint akármelyik lány húsz éves kora előtt, azt hiszem kicsit tartott tőlem, mert nem volt érettségizett, az ezerkilencszázötvenes évek elején, diplomám révén sokkal több voltam, mint az egyszerű emberek, voltak, akik almérnök úrnak szólítottak.

Székely János: Svédországi "tél" - fotó